

עאירימ לזשע"ה

לעילוי נשמת א"מ הרב מאיר שמואל ב"ר אהרן הכהן כץ זצ"ל

נקודות אור

מִן רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגְרָאִי"ל שְׁטֵינְמָן זי"ע
אמר באחת מדרשותיו:

"בן אדם צריך לדעת "מה הוא" ומה אפשר לו להיות! מה הוא צריך להיות! ורוב האנשים לא מנצלים מה שהם צריכים להיות!! ולכן כל אחד צריך לדעת מה הוא! ומה הוא יכול להיות, ואם אחד ינצל כל הכוחות שיכול להיות, הוא יהיה מאושר, וזה יהיה טוב לעולם וטוב לו. הקב"ה יעזור שכל אחד באמת ידע להעריך מה שהוא, וינצל את כל הכוחות שלו לשם שמים".

חכמתכם ובינתכם

מספרים על רב אחד שהכין דרשת שבת הגדול. הדרשה הייתה חוצבת אש ולהבות, בנושא חשיבות מנהג 'קמחא דפסחא'.

לאחר שסיים את הדרשה הנלהבת, חזר הרב עיף ויגע לביתו. שאלה אותו הרבנית האם הדרשה הצליחה. אמר לה הרב: 'הצלחתי חצי', תמהה אשתו לשמע התשובה המזוהה, והרב הסביר: 'העניינים הסכימו לקבל, אבל העשירים עדיין לא רוצים לתת'.

צריך עיון

והטור הרביעי, תרשיש ושוהם וישפה
אחת מאבני החושן היא אבן הישפה.

והנה **כידוע**, על אבני החושן היו כתובים שמות השבטים; ועל האבן ששמה "ישפה" היה חקוק שמו של שבט בנימין, ואומרים חז"ל במדרש (תנחומא, ויצא, ו), ששבט בנימין לדורותיו הצטיין במידת השתיקה (בנימין לא סיפר לאביו על מכירת יוסף למרות שידע עליה; שאלו לא סיפר על המלוכה, ועל אסתר נאמר "אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה"). ולכן מתאימה לו האבן "ישפה"; שהיא נוטריקון של "יש – פה" וזהו תכונת בנימין, "יש לו פה, ושותק".

ולכאורה הדבר תמוה, מאחר שהמילה "ישפה" היא נוטריקון של "יש – פה" נוטריקון זה מתאים למי שתכונתו היא לדבר ולא למי שתכונתו לשתוק (שהרי השתיקה מתאפיינת ב"אין פה", ולא ב"יש פה")?

הגות שאבעס'

ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי

הגמרא במסכת סוטה (י"ג.) מסבירה מהי "חכמת לב" - 'בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבנו, שכל ישראל התעסקו בביזה, והוא נתעסק במצוות (בעצמותיו של יוסף), שנאמר: "חכם לב ייקח מצוות"'.
והקשה בספר תנובת יהודה, וכי מעשה זה מלמד על חוכמתו של משה רבנו? אולי הוא מלמד על חסידות, על יראת שמים ואולי על אהבת ה', אך מה הקשר בין מעשה זה לחוכמת לב?

מסופר בגמרא במסכת תמיד (ל"ב.) על עשרה דברים ששאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב. אחת השאלות הייתה: "מיהו הנקרא חכם? והשיבו לו: 'איזהו חכם הרואה את הנולד'. ומבאר שם רש"י, שהמבין מליבו אלו קורות עתידות לבוא כדי להיזהר מהן, הוא הנקרא חכם.
ועל פי הדברים הללו, כתב בספר ילקוט הגרשוני ליישב את קושיית התנובת יהודה. מהי חכמת הלב של משה רבינו? חכמה של "חכם הרואה את הנולד", כלומר שמבין את העתיד ויודע להיערך לקראתו. והרי אמרו חז"ל באבות 'בשעת פטירתו של אדם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד', ומשה רבינו שהיה 'חכם לב' התכונן לקראת יום פטירתו.

רבים מאיתנו מפחדים לקחת יוזמה ומעדיפים להישאר באזור הנוחות, בסביבה הפיזית והרגשית המוכרת, וגם כשהם יוצאים ממנה ועושים דברים שדורשים אומץ ויצאה מאזור הנוחות, זה רק כתגובה למציאות, רק כאשר המציאות לא מאפשרת להישאר באזור המוכר וכופה עליהם לבצע פעולות הדרושות יוזמה ויצירתיות, הם מבצעים אותם, אך זו לא יוזמה אלא תגובה.

לדוגמא, אדם שבזמנו עולם נתן לו יכולות, שבעזרתם הוא יכול להגיע למימוש עצמי גבוה, ולחיים מאושרים יותר, בוחר לעיתים קרובות לעסוק בדברים שהוא טוב בהם, אך לא נותנים לו מספיק תחושת סיפוק וערך, ולא בוחר להשתמש ביכולות הטמונות בתוכו, שיכולות להביא אותו לחיים מלאי סיפוק ושמחה ושלווה הנפש, מכיוון שהשימוש ביכולות שלו דורש יוזמה, דורש יציאה מאזור הנוחות, ורק כאשר אין לו ברירה והחיים מביאים אותו למקום שהוא חייב לקחת יוזמה הוא בוחר לממש את יכולותיו, ואז הוא מגלה ששנים רבות מחייו הוא הפסיד, בגלל הפחד מהלא-מוכר.

וכאן מגלה לנו התורה, שאדם חכם הוא אדם יוזם, מסתבר שגם כלל ישראל התכוננו ליום פטירתו ואספו מצוות, אבל משה רבינו לא רק דאג מכך שישאר ללא מצוות בעת פטירתו, אלא אף יזם ובחר להתעסק בדבר הנכון, גם בזמן שבו כל סובביו התעסקו בביזה.

כי באמת, היציאה מאזור הנוחות איננה קשה כל כך, היא 'רק' מפחידה, ופחד זו לא מציאות, פחד הוא רגש, וכמו בכל רגש, אם לא נברח ממנו, אלא נתגבר עליו בצורה הנכונה והבריאה, נראה שכל השדים שחששו שנפגוש כשנתגבר על הפחד נעלמו ואינם, כי באמת הם מעולם לא היו שם, אלא היו רק בדמיון שלנו.

לפני שלוקחים יוזמה ויוצאים מאזור הנוחות, האתגר והיציאה למקום חדש ולא מוכר נדמים כהר גבוה, אך לאחר שקופצים למים ואוזרים אומץ לצאת לדרך חדשה, שתבטא את יכולותי האמיתיים, מגלים שכל הפחדים והחששות הם כחוש השערה.

מִן הַרְבֵּי שָׁז"ע הִיא אֹמֵר 'אל תאמרו מי שיכול עושה, אלא מי שעושה יכול', רק כשאדם קופץ למים הוא מגלה את הכוחות הטמונים בו, אם אדם יעמיד לעצמו אתגר אמיתי לרכוש ידיעות נרחבות בתורה, להתחזק בעבודת ד', ללמד את עצמו לעבוד את ד' לפי טבעו ולא לפי מה שהחברה מצפה, לתת ביטוי ליכולות הטמונות בו גם כשנראה לו שהם שונות ממה שהסביבה רוצה שהוא יהיה, הוא יוכל בס"ד להגיע רחוק מאד, למקומות שכלל לא חלם שביכולתו להגיע אליהם (כמובן, שאין לאדם להתנהג בצורה משונה או בניגוד לכללי המקום בו הוא נמצא, אך בתוך המסגרת יש הרבה מקום לביטוי אישי של יכולותיו הספציפיים של האדם).

וכפי שכותב ר' ירוחם זי"ע בדעת תורה: 'אם תסתכל בכל העשירים הגדולים, הנה רובם ככולם באו לשיא עלייתם רק אודות ליוזמתם הכבירה, איש חסר יוזמה לא יתכן לו בשום אופן לעלות אל על, סימן מובהק הוא באדם בעל יוזמה, כי הוא ממין חומר הגדולים, והמעפילים לעלות אל ראש ההר יגיעו, ואם אינו בעל יוזמה, כי אז ודאי הוא ממין השפלים הננסים, ואשר במצב זה כבר יישאר בלי ספק'.

ההבדל בין אדם מגיב לאדם יוזם, איננו מתבטא רק בכך, שהיזם מתכונן מראש ומתחיל לממש את יכולותיו מגיל צעיר, והמגיב מתחיל לממש את יכולותיו, אם וכאשר, בגיל מבוגר יותר, אלא גם בכך, שהמגיב, גם כאשר הוא כביכול 'יוזם', הוא לא באמת יוזם, אלא נגרר ליוזם מחוסר ברירה, ואין לו את חדות היצירה וההתגברות על הפחד שיש רק למי שמוביל יוזם.

יזכנו ד' לעלות בהר ואז ניווכח לראות שביכולתנו להגיע לפסגה המתאימה עבורנו!!

מעשה שהיה

סיפר אחד מחשובי הרבנים בירושלים: לעת זקנותו של המגיד הגדול רבי שלום שבדרון זצ"ל הייתי הולך לסעדו ולסומכו. רבי שלום באותה העת כמעט ולא היה מדבר, אך יום אחד פנה אלי ואמר: "מה אתם חושבים, שהגענו בלי כלום לעולם הבא? יש לנו חמש ויזות כניסה לגן עדן!"

אולי יואיל כבוד הרב לספר לי מה הם? ביקשתי.

"הסכת ושמע", אמר לי המגיד רבי שלום. "בהיותי ילד קטן התייתמתי מהורי, אך הודות לסבי הגדול המהרש"ם מברזאן זצ"ל יצא שמי למרחוק. באותה העת בשנת תרפ"ט, התרחשו הפרעות בחברון. הרבה מבני הישיבה נרצחו בדם קר על ידי הפורעים הערביים צמאי הדם, רק לאחר שתמו הפרעות התברר גודל ההרס ההרג והחורבן שעשו הרשעים. הרבה מבני הישיבה היו בסכנת נפשות ומקקו לטיפול רפואי. היכל בית המדרש היה מלא בדם עד שנשפך מהמזבח אל הרחוב. את 'מתמיד הישיבה' רצחו בהיותו לומד בבית המדרש ודמו נשפך על הגמרא.

ראש הישיבה, רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, כשראה את החורבן הנורא, מרוב צער נשבר ליבו בקרבנו. מאותו היום התכנס בתוך עצמו, נכנס לחדרו ולא היה מדבר עם איש. כמה שניסו תלמידיו ומכריו ושומעי לקחו לדבר עימו, לא הצליחו. צערו העמוק והנורא גבר על הכל. כך היה כמה חודשים, עד שהגיע פורים בישיבה.

"מנהג היה בישיבה שבפורים מגיעים בני הישיבה אל בית רבם ראש הישיבה לשמוח עימו בשמחת פורים, אך באותה השנה סרב ראש הישיבה לבא להשתתף בשמחה. צערו על אובדן תלמידיו היה ללא נשוא.

באותו היום של פורים הגעתי לישיבה. בכל מאודי רציתי לראות את ראש הישיבה הגדול, אך הבהירו לי שראש הישיבה בעצבות גדולה ומכוסה בחדרו ובקושי אף יורד ממיטתו, ועל כן מן הנמנע להיכנס אליו. פניתי לרבניתי וביקשתי ממנה אם תואיל בטובה לומר לרב שיש כאן נער יתום, נכדו של מהרש"ם מברזאן, אם הוא מסכים שיכנס אליו למספר דקות. מזל היה לי, שהרבניתי ריחמה עלי ונכנסה לרב. לאחר דקה יצאה ואמרה: 'הרב מסכים, תכנס'. נכנסתי אל הקודש פנימה, הרב **שכב על מיטתו ופניו מיוסרות ועיניו מצועפות.**

"ראש הישיבה, האם אוכל לספר סיפור? שאלתי בחשש.

הרב הנהן בראשו.

פתחתי וסיפרתי: בעיירת הולדתי היה עשיר גדול, שכל אנשי העיירה היו שומרים אצלו את כספם. בתמורה לשמירה על כספם, ניתנה לו הרשות לסחור בכסף זה. בין המפקידים היו יתומים אלמנות, ושאר אביונים שהעדיפו לשמור את כל חסכונותיהם במקום בטוח עד אשר יזדקקו לו.

יום אחד בשעת בין הערביים נכנס העשיר לרב העיירה וצעק: 'רבי, הספינה!' – והתעלף. מיד רצו כל בני הבית לעזור, חיש מהר שפכו על פניו מים ועוררוהו, אך שוב צועק העשיר: 'רבי, הספינה!' – ומתעלף. כך היה כמה וכמה פעמים, עד שהמצב הגיע לידי פיקוח נפש.

הרב בחוכמתו הבין מה קרה. 'בטח העשיר השקיע את כל כספו עם כספם של המפקידים הרבים בספינת סחורה, וטבעה הספינה', הרהר בדעתו, 'ומעתה לא רק שאינו עשיר אלא שהוא גם בעל חוב גדול לאותם המפקידים'.

קם הרב ועשה מעשה, הלך והעיר את העשיר מעלפנו, ואיך שהתעורר התחיל לצעוק עליו: 'אתה לא מתבייש? כיצד הנך מעז להתעלף?!'...

העשיר מרוב בהלה כבר לא התעלף, והרב ממשיך לצעוק: 'בגלל הספינה שטבעה, אתה כל כך בצער עד שהנך מתעלף בכל פעם, אינך מתבייש?! הלא בצער זה, אתה גורם צער להקב"ה! הכתוב אומר 'בכל צרתם, לו צר', וכי מגיע להקב"ה, בורא כל העולמות, צער גדול שכזה בגלל הפסד ספינת הסחורה שלך? וכי הצער שווה בנזק המלך? כעת' – המשיך הרב לומר – 'הנך צריך לפייס את הקב"ה ולשמחו!'

'כיצד אאעשה זאת?' גמגם העשיר.

אתה כעת תקום ותרקוד על ספינתך שטבעה, ועל ידי שתשמח ותרקוד אף הקב"ה ישמח, ועל ידי זה יתוקן הצער הגדול שגרמת להקב"ה, אמר הרב.

העשיר לא ידע את נפשו, אך שמע לעצת הרב והתחיל לרקוד יחד עם הרב. בתחילה בסירוף רגלים, אך עד מהרה הצטרפו עוד ועוד אנשים שבאו לרקוד ולשמוח, כדי לסלק את עצבותו של הקב"ה.

זה המעשה שקרה בעיירתי, סיימתי ופניתי לצאת מהחדר.

'הבנתי את הרמז', אמר ראש הישיבה, ומיד קם ממיטתו נעל את נעליו ויצא אל תלמידיו. כל הלילה שמח הרב עם תלמידיו, סודות התורה שגילה, עם כמויות היין שנשפכו כמים, הצטרפו לשמחה מושלמת. שמחה כזו לא היתה לישיבת חברון זה רבות בשנים. הבחורים יצאו מגדרם לשמח את רבם ראש הישיבה, וראש הישיבה יצא מגדרו לשמח את הקב"ה, ככפרה על כל חודשי הצער שהיה בצער.

'היה זה הפורים האחרון בחייו של הרב', סיים רבי שלום שבדרון את סיפורו ואמר: "אני חושב שזו ויזה מספיק מכובדת לבוא לשם!"

תפילה

ברכת המכין מצעדי גבר

בפשטות הברכה באה על מה שיש לנו הכח ללכת, לצעוד ממקום למקום. **ויש להעיר קצת**, שלכאורה הרי כבר בירכנו מתיר אסורים, על היתר כל האברים שהיו כאסורים בזמן השינה, וא"כ מדוע נתייחדה ברכה מיוחדת על הילוך הרגלים?

ובפשטות יש לומר, שאף שכבר התייחסנו ל**הזחת** הרגלים, אך **כח**

ההילוך הוא דבר נוסף, וכולל גם הודאה על האפשרות להתנייד ממקום למקום בקלות ע"י נסיעה וכו'.

ועוד י"ל, שהגמ' בחולין (ז:): אומרת: 'אומר ר' חנינא אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה', מכך שחז"ל למדו על נקיפת האצבע מהפסוק 'מד' מצעדי גבר כוננו', משמע שחז"ל מפרשים ש'מצעדי גבר', הן דבר הרבה יותר רחב מצעידת הרגלים, וכוננתם לכל מה שמצעיד את האדם קדימה, שכן האדם נקרא 'מהלך' ותפקידו בעולמו להלך ולהתקדם.

וא"כ, מתבאר לנו פירוש חדש בברכה, שהיא הודיה לא רק על ההליכה ברגליים, אלא אף על ההשגחה הפרטית בכל מאורעותינו ותהלוכות חיינו, שמצעידים אותנו למילוי תפקידנו.

שונה הלכות

כהדרכתם של גדולי התורה להתחוק בהלכות שבת, נתמקד בל"ג בשבועות הקרובים בהלכות אלו לזכות עמ"י

מעשה באדם שקנה מארז חטיפים, ומצא בו אריזה שאמורה להכיל 10 גרם כשהיא מכילה 3 יחידות בלבד, והוא מעוניין לא להשתמש במארז, אלא לשמור אותו, כדי להתלונן בחברה ולקבל זיכוי על המארז הפגום - האם המארז הפגום או החבילה הפגומה הופכים למוקצה מחמת חסרון כיס?

ושאלה נוספת בנידון דומה, אדם שלבש בשבת חולצה חדשה וגילה שיש בה פגם, האם מותר לו בידיים לפתוח את הכפתורים, כדי להוריד אותה או שהדבר נחשב מטלטל מוקצה בידיים?

ואתה תצווה את בני ישראל

ארבע פעמים אנו מוצאים בתורה את הלשון "ואתה": האחת, כאן בפרשה, "ואתה תצווה את בני ישראל"; השנייה, לקמן בפרק כח' פסוק א', "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך"; השלישית, פרק כח פסוק ג, "ואתה תדבר אל כל חכמי לב"; והרביעית, לקמן פרק ל פסוק כג', "ואתה קח לך בשמים ראש".

אומר החתם סופר: ונראה לפרש, שהאיש הרוצה להוכיח את חברו ורוצה שיכנסו דברי תוכחתו אל לבו ויקבלם, צריך להזהירו בשלשה דרכים מועילות. א', המוכיח צריך להיות אוהבו של הנצרך לתוכחה. שנית, יוסיף לומר לו, משתומם אני עליך, שהרי תמיד בין חכמי לב נחשבת, האם מתאים לחכם לב ללכת בדרך כזו? שלישית, שהמוכיח יתבל את דברי תוכחתו במאמר נעים מהמקרא, מהגמרא או ממדרש, כבשמים הנותנים כמאכל טעם וריח; אז, הנצרך לתוכחה, יטה אוזן לדבריו הנאמרים באהבה ובחכמה. אמנם, אם שלש אלה לא יעשה, יצאו דבריו חנם ולא יועילו, כי אם ידבר אליו בכעס ויקרא אותו רשע או כסיל וכדומה, יקוץ בתוכחתו ולא ישמע לו, כי למתכבד בקלונו יחשבהו, ומשנאתו אותו הוכיחו.

והדבר מרומוז בארבעת הפעמים שנאמר בתורה 'ואתה', ואתה תצווה את בני ישראל - אם אתה רוצה לצוות על חברך ולהוכיחו, איעצך איך תעשה ותצליח. השנייה, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך - תדבר עמו כאח; השלישית, ואתה תדבר אל כל חכמי לב - אמור לו, הרי חכם לב אתה; והרביעית, ואתה קח לך בשמים ראש, רוצה לומר, תתבל את דבריך מהתורה, כבשמים ראש, ורק אז יכנסו דבריך לחדרי לבו".